

ביאורים

הדוגמה השלישית שמביא הרמב"ם לגדול בישראל שנענש על שנמצא בדבריו איזושהו לעז על ישראל - היא סיפורו של ישעיה הנביא. בזמנו של ישעיה היו בעם ישראל כאלה שפגמו בקשר עם הקב"ה ומרדו בו, ואף פגעו באחדות העם בעוברם על אחת משלוש העברות החמורות - שפיכות דמים. למרות זאת, כאשר ישעיה אמר לה' שאינו ראוי לחזות פני שכינה [רש"י ישעיה ה, ה] כיוון שהוא יושב בעם שמעשיו אינם ראויים - נענש ולא קפץ לו, עד שמת במיתה משונה וקשה! עד כדי כך חובה עלינו להאמין בקדושתו של עם ישראל, שאף במצביו השפלים ביותר אנו נדרשים להביט פנימה על עומק הנשמה, ולשים לנגד עינינו את סגולת ישראל הנצחית שאינה נפגמת לעולם, גם כשישראל חוטאים בחטאים נוראיים.

הדוגמה האחרונה שמביא הרמב"ם היא ממלאך שקטרג על יהושע הכהן הגדול. לכאורה, מלאך אינו אדם והוא אינו טועה, ומה שאומר הוא אמת לאמתה. ואם-כן - מדוע הרחיקו ה' וגער בו, הרי זו האמת? כאן מתבררת הנקודה ביתר שאת - גם כאשר המציאות החיצונית באמת פגומה, הקב"ה בוחר להתייחס דווקא אל המציאות הפנימית, הנשמית. עולה מכאן תביעה גדולה כלפינו - לזכור תמיד שכאשר אנו עוסקים בעם ישראל אנו עוסקים בקודש-קודשים. עלינו להצליח להסיר עינינו ממה שמוצב מולנו, במציאות, ולהצליח להביט פנימה אל הנשמה. להגיע עד עומק הסגולה, שאפילו מלאך ה' לא הצליח להביט בה.

אותו קנאי - לא עשה כך. כאשר נשא לבו לדבר על ישראל - שכח את סגולתם, ושפטם על פי מעשיהם בלבד. אף את מחשבת לבם לא ראה - שהרי הם רצו לעבוד את ה', ורק בגלל הכרח חיצוני נגזר עליהם להתרחק מהדת. את אמרותיו - בדה ממחשבת לבו, האנושי, ולא הצליח להתרומם למבט האלוהי שחודר לתוככי לבבות ישראל. על טעות כזאת נענשים, ובחומרה. אוי לו למי שידבר סרה בעמו של הקב"ה, העם שנושא בנשמתו את האור האלוהי ועתיד להפיצו בכל העולם. גם כאשר ישראל חוטאים בשלוש העברות החמורות ובוגדים בה', גם כאשר הם עניים ממצוות וממעשים טובים - חפץ בהם ה', והסגולה האלוהית שבהם קיימת לנצח. על כן, חובה עלינו להיזהר זהירות גדולה שלא לבטא משהו שלילי כנגד עם ישראל.

הרחבות

• ההבדל בין בוגדים לבגדים

יִרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו - אֵל תִּקְרִי בְּגָדָיו אֶלָּא בּוֹגְדָיו. כשיעקב בא ליצחק כדי שיברכהו, הוא התחפש לעשיו ולבש את בגדיו. כשיצחק הריח את בגדי עשיו, אמר: "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" (בראשית כז, כז). מפסוק זה דורשת הגמרא: "אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו" - אף החוטאים והבוגדים חביבים לפני ה' כריח טוב.

רבי צדוק מלובלין מבאר שאף החוטאים חביבים לפני ה' כיוון "שבאמת כולם צדיקים ואף הבוגדים הם רק מלבושי ובגדי עשו, אבל בשורש נותנין ריח טוב כריח שדה של תפוחים" [פרי צדיק שמות, לר"ח אדר, א]. הקב"ה לא מסתכל רק על מעשיו של האדם אלא בוחן אף את פנימיותו, ורואה שהמעשים הרעים הם רק לבושים המכסים את הטוב שיש בכל יהודי.

הבנה זו בדרשת חז"ל מחדדת גם את ההבנה בדברי הרמב"ם. כוונת הרמב"ם לומר שאמנם האנוסים נאלצים לנהוג כלפי חוץ כעובדי עבודה זרה, אולם מעשים אלו הינם רק כבגדים חיצוניים המכסים על אישיותם האמתית, שדבוקה בה'.

עונש ישעיה על שלימד חובה על ישראל

וְכִמּוֹ כֵן יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי יִשְׁעִיהָ הִרְבּוּ עֲוֹנוֹת וְהוֹסִיפוּ לְחַטָּא, כְּמוֹ שְׂאֲמַר: "הוּי גִּי חֲטָא עִם כְּבָד עֲוֹן" (ישעיה א, ד), וְהוּי בְּם כְּמוֹ כֵן שׁוֹפְכֵי דָמַיִם, כְּמוֹ שְׂאֲמַר: "וְאַחַר הַדְּלַת וְהַמְּזוּזָה שְׁמַתָּ זְכָרוֹנָךְ" (שם ו, ח), וְהוּי בְּם כְּמוֹ כֵן שׁוֹפְכֵי דָמַיִם, כְּמוֹ שְׂאֲמַר: "וְעַתָּה מְרַצְחִים" (שם א, כא), וְהוּי כְּמוֹ כֵן מְחַלְלֵי שֵׁם שְׁמַיִם, כְּמוֹ שְׂאֲמַר: "אֲכֹל וְשִׁתָּה" [י] כִּי מְחַר נְמוּת" (שם כב, י), וְבָזוּ מִצְוֹת ה' יִתְעַלָּה, כְּמוֹ שְׂאֲמַר: "סוּרוּ מִנֵּי דָרְךָ, הִטּוּ מִנֵּי אֲרָח, הַשְׁבִּיתוּ מִפְּנֵינוּ אֶת קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל" (שם ל, יא). וְעַם כָּל זֶה, בְּשִׁבִיל שְׂאֲמַר: "וּבְתוֹךְ עִם טְמוֹא שְׁפָתַיִם אֲנֹכִי יוֹשֵׁב" (שם ו, ח) - נִעְנָשׁ, כְּמוֹ שְׂאֲמַר: "וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים" וְכוּ' עַד "וַחֲטַאתָךְ תִּכְפֹּר". לֹא אָמַר "וַחֲטַאתָךְ כִּפְרָה", אֶלָּא "וַחֲטַאתָךְ תִּכְפֹּר", וְלֹא כִּפָּר עַד שֶׁהִרְגוּ מִנְּשָׁה, כְּמוֹ שְׂאֲמַרוּ ז"ל. וְכִאֲשֶׁר עֲמַד הַמְּלָאָךְ וְלָמַד חוֹבָה עַל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק, בְּשִׁבִיל שֶׁהָיוּ בָּנָיו נוֹשְׂאִים נִשְׂיָם שְׂאֵינָן רְאוּיּוֹת לְכַהֵנָה - הִרְחִיקוּ הָאֵל, כְּמוֹ שְׂאֲמַר: "יִגְעַר ה' בְּךָ הַשָּׁטָן, וַיִּגְעַר ה' בְּךָ הַבְּחֵר בִּירוּשָׁלַיִם, הֲלוֹא זֶה אוֹד מְצָל מֵאֲשׁ" (זכריה ג, ב).

אִם כֶּף נִעְנָשׁוּ גְדוּלֵי הַדּוֹר וְעַמּוּדֵי עוֹלָם, מִשָּׁה וְאַלְהֵיו וְיִשְׁעִיהָ, וּמְלֹאכֵי הַשֶּׁרֶת, כְּשֶׁנִּשְׂאָו לְדַבֵּר עַל קְהֵל יִשְׂרָאֵל מְעַט דְּבָרִים - וְכָל שֶׁכֵּן קָל מְקַלֵּי עוֹלָם, יִתִּיר לְשׁוֹנוֹ עַל קְהֵלוֹת יִשְׂרָאֵל, חֲכָמִים וְתַלְמִידִים וְכַהֲנִים וְלוֹיִיִם, וַיִּקְרָאֵם פּוֹשְׁעִים וְרָשָׁעִים וְגוֹיִם וּפְסוּלֵי עֲדוּת וְכוּפְרִים בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּכְתֹּב הַדְּבָר הַזֶּה בְּכַתֵּב יָדוֹ, מַה יִּהְיֶה עֲנָשׁוֹ? וְהֵם לֹא מְרַדּוּ בְּאֵל לְבַקֶּשֶׁת עֲרֵבוֹת וְהִנָּאָה, וְלֹא עֲזָבוּ הַדַּת וְרַחֲקוּ מִמֶּנָּה לְבַקֶּשֶׁת מַעֲלָה וְתַעֲנוּגֵי הַזְּמָן, כִּי מִפְּנֵי חֲרָבוֹת נִדְדוּ, מִפְּנֵי חֲרָב נְטוּשָׁה וּמִפְּנֵי קִשְׁת דְּרוּכָה וּמִפְּנֵי כְּבֵד מְלַחְמָה. וְלֹא יָדַע זֶה הָאִישׁ, שֶׁהֵם, אֵלּוּ שְׁלֹא פָּשְׁעוּ בְּרִצּוֹנָם, לֹא יַעֲזְבֵם וְלֹא יִתְּשֵׁם ה' יִתְעַלָּה, כִּי לֹא בָּזָה וְלֹא שִׁקֵּץ עֲנוּת עֵנִי, כְּמוֹ שְׂאֲמַרוּ, עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם: "וַיִּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו" (בראשית כז, כז) - אֵל תִּקְרִי בְּגָדָיו אֶלָּא בּוֹגְדָיו" (סנהדרין לו"ע"א). אֶלָּא אָמַר כָּל מַה שְׂאֲמַר וּבְדָה מְלָבוֹ.

כשישראל חוטאים באונס כל שכן שאין ללמד עליהם חובה

